

Slutrapport Rönneåprojektet

Foto: Per Pixel

Tillbakablick- historik

Tankarna på en fritt forsande Rönne å är inget nytt, det har funnits sådana tankar i decennier. Det som gjorde att det blev möjligt denna gången beror på flera faktorer och framförallt en dom i Mark- och miljödomstolen 2016. När domen som innebar omfattande och kostsamma krav på dåvarande kraftverksägaren Skånska Energi Rönne å Kraft AB vann laga kraft påbörjades från kommunens sida det som vi nu kallar Rönneåprojektet.

Till en början handlade arbetet om att ”sälja in” projektet till de lokala politikerna. En viktig del i den processen var de inledande konsekvensutredningarna som Naturskyddsföreningen/Bra Miljöval bidrog till att finansiera delar av via en annan ansökan, stort tack för det!

När vi väl fått politiskt stöd att driva vidare projektet inleddes förhandlingar med kraftverksägaren om att ta över verken med syfte att riva ut och återställa Rönne å. Till en början saknades finansiering till båda förvärv av kraftverken och till utrivningen och återställningen. För att finansiera köpet ansökte vi om stöd från Naturskyddsföreningen/Bra Miljöval samt om ett markåtkomstbidrag från naturvårdsverket.

I december 2018 fattade kommunfullmäktig i Klippan beslut om att förvärva verken för totalt 28 miljoner kronor och några dagar därefter blev Klippans kommun kraftverksägare. Köpeskilling totalt 28 Mkr, bidrag från Naturskyddsföreningens miljöfond 3 Mkr och markåtkomstbidrag på 14 Mkr från naturvårdsverket. Markåtkomstbidraget erhålls dock först efter att tillstånd i Mark- och miljödomstolen meddelats och reservatsbestämmelserna vunnit laga kraft.

Efter att kommunen förvärvat verken övertogs också ansvaret för kraftverken och regleringsdammarna, ett uppdrag som upphandlats och motsvarar en månatlig kostnad på knappt 100 tkr.

Samråd, information och marknadsföring

Efter att köpet inleddes en omfattande samrådsprocess. Markägare med mark angränsande till Stackarpsdammen och Forsmöledammen kontaktades och de flesta besöktes vid minst ett tillfälle. Det hölls också informationsträffar öppna för både markägare och en intresserad allmänhet, likaså finns kontinuerligt uppdaterad information om projektet på [www.klippan.se/ronneå](http://www.klippan.se/ronnea). I skrivande stund har det uppskattningsvis hållits ett 70-tal presentationer av projektet både i Skåne och i nationella sammanhang, bland annat på Havs- och vattenforum i Göteborg och på Vattendagarna i Västerås. Vid samtliga presentationer har Naturskyddsföreningens/Bra Miljöval medverkan och betydelse för projektet framhållits. Det har publicerats ett 20-tal tidningsartiklar och en handfull radio- och TV-inslag om Rönneåprojektet.

I februari 2020 meddelades också att Klippans kommun nominerats till naturvårdsverkets miljömålspris. <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljomalspriset/>

Skiss på området vid Forsmöllan idag, före utrivning.

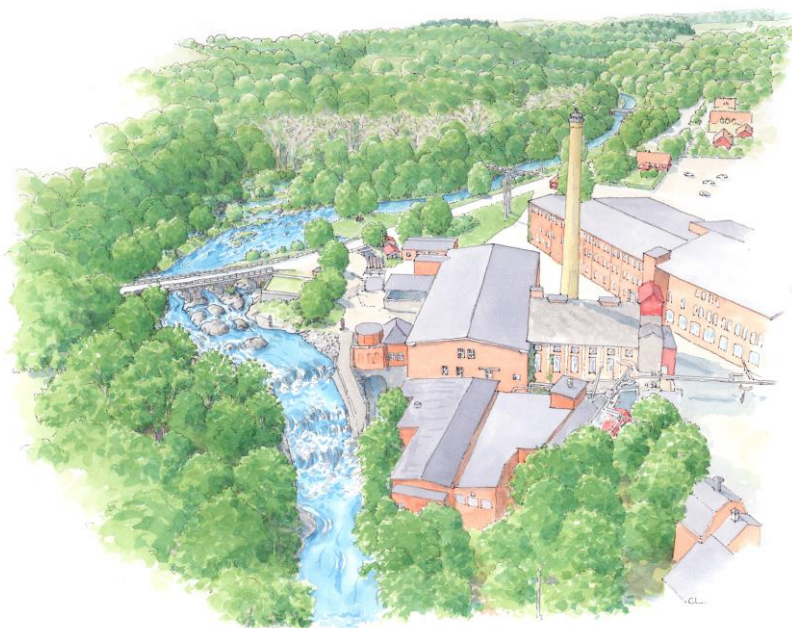
Illustrationer: Carina Lindkvist, Naturcentrum AB

Skiss på miljön vid Forsmöllan som det kan se ut efter en utrivning.

Skiss på området kring pappersbruket idag, före en utrivning.

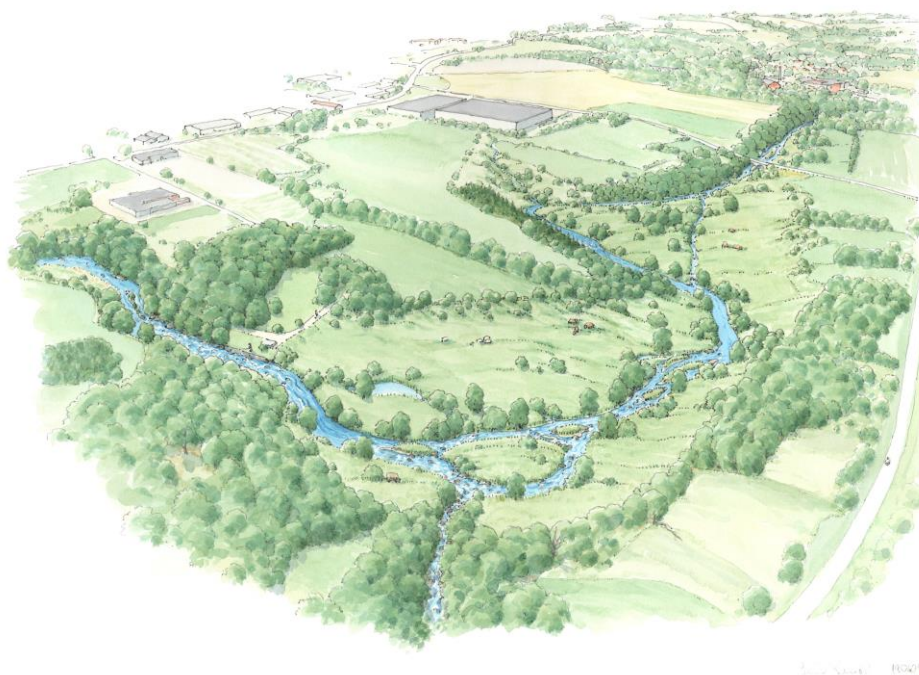
Illustrationer: Carina Lindkvist, Naturcentrum AB

Skiss på miljön kring pappersbruket som det kan se ut efter en utrivning

Skiss på området vid Stackarp idag, före en utrivning

Illustrationer: Carina Lindkvist, Naturcentrum AB

Skiss på området vid Stackarp som det kan se ut efter en utrivning.

LIFE CONNECTS

För att finansiera utrivningen och återställningen av vattendraget gick Klippans kommun tillsammans med bland andra Länsstyrelsen i Skåne in med en LIFE-ansökan. I augusti 2019 beviljades projektet stöd på totalt 100 Mkr för att miljöanpassa sju vattendrag i södra Sverige varav drygt 20 Mkr är öronmärkta till Rönneåprojektet. Läs mer på <https://lifeconnects.se/>

De sju vattendragen som ingår i Life Connects

Vad händer härnäst

I skrivande stund pågår arbetet med förberedelserna för tillståndsprövningen i Mark- och miljödomstolen. Innan det faktiska utrivningsarbetet kan påbörjas måste ett domstolen meddela ett tillstånd, en vattendom. Kommunens uppgift är att med hjälp av en MKB (miljökonsekvensbeskrivning) och en teknisk beskrivning visa för domstolen att utrivningen kan genomföras på ett tryggt och säkert sätt. Denna process, att ta fram ett fullgott underlag

till ansökan beräknas ta åtminstone 1,5 år och medföra konsultkostnader i storleksordningen 2 Mkr. Inom ramen för LIFE-projektet kommer också en lång rad forskningsprojekt att genomföras i Karlstads universitets regi, exempelvis före- efter-studier med fokus på bland annat bottenfauna, fisk- och musselförekomst och vattenkemi. Det planeras också studier för att kartlägga fiskvandring, framförallt laxens vandring med telometri (sändarförsedda fiskar).

Samarbeten med övriga kommuner

Rönneå, rinner genom fem kommuner, Eslöv, Höör, Klippan, Åstorp och Ängelholm. För att samordna arbetet kring besöksnäring och hållbar turism gick ovan nämnda kommuner plus Hörby kommun in med en gemensam LEADER-ansökan. I januari 2020 beviljades vi 1,7 Mkr för att utreda förutsättningarna för att utveckla en hållbar naturturism kring Rönne å och Ringsjöarna där ån har sitt upprinne. I skrivande stund har en annons där vi söker en projektledare för att driva den delen av projektet <https://arbetsformedlingen.se/platsbanken/annonser/23883836>.

Utöver de närliggande kommunerna har samarbete etablerats med Länsstyrelsen i Skåne län, Havs- och fiskerimyndigheten, Naturvårdsverket, Sportfiskarna, Karlstads universitet, Uniper, Skånska Energi AB, Klippans pappersbruk, LEADER- Nordvästskåne, WWF och givetvis Naturskyddsföreningen.

Rönne å (Beskrivning av vattendraget)

Rönne å avvattnar det näst största avrinningsområdet i Skåne, totalt 1900 km², varav Ringsjöarna med tillrinningsområde utgör ca 20 %. På vägen mellan Ringsjöarna och Skälderviken ansluter flera biflöden varav de tre största är Rössjöholmsån, Bäljane å och Pinnån. På grund av den varierande geomorfologin är variationsrikedomen mycket stor i området. Det finns allt från sura och näringsfattiga skogsbäckar till mer eller mindre övergödda jordbruksdiken och meandrande slättåar. Ungefär hälften av Rönneåns avrinningsområde utgörs av skog och cirka en fjärdedel av åkermark. Resterande andel utgörs av betesmark, myrmark, tätortsområden och sjöar.

Det övergripande målet med projektet är att lösa in kraftverken och riva ut dem och på så vis återskapa åns naturliga sträckning och flöde. En fritt flödande Rönne å innebär att ån uppströms kraftverken görs tillgänglig för vandrande fisk och alla andra växter och djur som idag hindras vid passagen. Totalt rör det sig om nästan 100 km åsträcka som öppnas upp inklusive flera biflöden. Projektet medför således stor naturvårdsnytta i flera kommuner.

Lokalt innebär en utrivning att dramatiska forsmiljöer skapas då ån har en fallhöjd på cirka 20 meter på bara några km åsträcka. Sannolikt kommer forsarna att bli ett populärt besöksmål för det rörliga friluftslivet. Ett projekt av den här storleken innebär att alla spontant förekommande växt- och djurarter knutna till ån gynnas. Några har dock valts ut som målarter och är värda att särskilt uppmärksammas, nämligen ål, atlantlax, flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla vilka kortfattat beskrivs nedan.

Foto: Tord Andersson

Betesmark och bokskog är vanligt förekommande längs med de övre delarna av Rönne å.

Fisk och musslor

I åfåran och tillhörande biflöden förekommer cirka ett 30-tal olika fiskarter. Bland de särskilt skyddsvärda fiskarterna kan lake, havsnejonöga, ål och atlantlax nämnas, varav de två sistnämnda är målarter för projektet.

Ålen har de senaste decennierna minskat dramatiskt. Beräkningar som gjorts visar på en 99 procentig minskning i antal återkommande ålar jämfört med för 25 år sedan (Wickström 2010). Rönne å har stor potential att bli ett betydande vattendrag för ål och är redan klassat som ett av Sveriges viktigaste ålvattendrag. Under nuvarande förhållanden tvingas nedströmsvandrande ål passera tre vattenkraftverk i åns huvudfåra med en beräknad dödlighet på mer än 90 % (Eklöv 2012). På senare år har man därför fångat in nedvandrande ål och transporterat dem i tankbil för kraftverken. En utrivning av verken skulle skapa förutsättningar för ålen att vandra fritt i vattendraget och förbättra ålens status väsentligt.

Rönne å är även ett betydelsefullt vattendrag för **atlantlax** och är klassat som Skånes bästa laxförande vattendrag (Länsstyrelsen Skåne län 2016). Nationellt har atlantlaxen minskat med 60 % över tre generationer. (Artdatabanken 2016). Rönne å har stor potential att bli ett ännu bättre laxvatten men kraftverken utgör idag ett totalt stopp för den vandrande fisken.

En friflödande å skulle medföra att stora arealer lek- och uppväxtområden uppströms verken blir tillgängliga vilket bedöms öka smoltproduktionen avsevärt.

Foto: Martins Sommer

Atlantlax och havsöring är exempel på arter som kommer att gynnas av projektet

Flera arter musslor har noterats i å-systemet. För att reproduktion ska ske krävs vandrande fisk. En utrivning av kraftverken medför således att flera arter stormusslor gynnas och särskilt den akut hotade arten **tjockskalig målarmusslan** och **flodpärlmusslan**.

Övriga taxa

Flera fågelarter bedöms påverkas positivt av projektet. Strömstare, forsärla och kungsfiskare är arter som är direkt knutna till strömmande vatten. Även flera arter våtmarksfåglar som änder, gäss och vadare förekommer regelbundet i ådalen under flyttning. Bland däggdjuren kan den för regionen sällsynta uttern nämnas, en relativt ny art i Skåne. I skrivande stund planerar Länsstyrelsen att inrätta ett Natura 2000-område för att långsiktigt skydda uttern i Rönne ådalen. En fritt flödande Rönne å innebär betydligt fler habitat för uttern.

De växter som sannolikt gynnas mest av en utrivning av kraftverken och återskapandet av forsmiljöer är kryptogamer som kräver permanent forsdimma.

Utöver naturvårdsaspekterna så medför en fritt forsande Rönne å även positiva aspekter för det rörliga friluftslivet som kanotpaddling, sportfisket och fågelskådning. Ett utvecklat friluftsliv innebär sannolikt också ett uppsving för det lokala näringslivet med fler arbetstillfällen och bidrar till en levande landsbygd.

